

ЩОДО МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Олексій Олегович НАУМКІН,

аспірант Харківського
національного університету
внутрішніх справ, м. Харків, Україна
<https://orcid.org/0009-0007-4300-6305>

CONCERNING THE METHODS OF INVESTIGATING SEXUAL VIOLENCE IN THE CONDITIONS OF WAR

In the structure of criminal offenses against sexual freedom and sexual integrity of a person, sexual violence occupies a significant share. However, the lack of appropriate methodological and forensic recommendations leads to certain complications in practical activities. The set of above-mentioned factors testify to the relevance, theoretical and practical significance of the study of the problem of investigation of sexual violence.

The method of investigation of sexual violence in the languages of war is a complex system of generalized theoretical provisions and effective practical recommendations, developed on the basis of a comprehensive analysis of scientific works, legislative acts, generalization of investigative and judicial practice. Scientifically based recommendations can find their successful application in the practice of investigative and operative units of the national police of Ukraine regarding the investigation of sexual violence, including in the front-line regions, in the temporarily occupied and liberated territories of Ukraine.

Keywords: *sexual violence; forensic technique; forensic characteristics; war; features of the investigation*

У структурі кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи сексуальне насильство займає відчутну частку. Як і зґвалтування цей різновид протиправних діянь завдає суттєвих страждань потерпілим, серед яких, на жаль, можуть бути неповнолітні, вагітні жінки, особи, що знаходяться у залежності від правопорушника, тощо. А отже, запобігання та протидія цим явищам має бути в центрі уваги правоохоронних органів.

У 2021 році в Україні було обліковано 85 злочинів, передбачених ст. 153 КК України, у 2022 році – 94 таких діянь. В умовах війни, коли загальна кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи зменшилась, це засвідчує не тільки тенденцію до зростання абсолютних цифр, а і до збільшення частки випадків сексуального насильства, порівняно зі зґвалтуваннями.

Зазначені обставини вказують на те, що правоохоронці все частіше стикаються з випадками розслідування фактів сексуального насильства, що за складом кримінального правопорушення і відповідно тактичними завданнями розслідування та засобами їх вирішення суттєво відрізняється від зґвалтування та інших злочинів сексуального характеру.

Проблеми розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності були предметом наукових досліджень ві-

тчизняних та зарубіжних науковців. Разом з цим в Україні дослідники зосереджують увагу насамперед на розслідуванні зґвалтувань. Зокрема ці питання були предметом вивчення у працях А. Ф. Волобуєва, В. О. Коновалової, Н. Веам, О. І. Воробець, Л. В. Дмитрієвої, Ю. Лісіциної, Н. О. Симоненко, О. О. Юхна, В. М. Шевчука, Є. Є. Шмперецького, А. В. Шульженко та інших. При цьому досить ретельно було опрацьовано криміналістичну характеристику та основи методики розслідування зґвалтувань, сформовано методики розслідування зґвалтувань, учинених неповнолітніми, та зґвалтувань неповнолітніх, а також методики розслідування розбещення неповнолітніх і примушування до вступу в статевий зв'язок, розроблено криміналістичні рекомендації щодо використання спеціальних знань під час розслідування зґвалтувань тощо. Разом з цим окрема криміналістична методика розслідування злочину, передбаченого ст. 153 КК України, залишається не сформованою. Не була предметом уваги науковців і специфіка розслідування сексуального насильства в умовах війни. Це значно знижує конкретику відомих рекомендацій для її застосування безпосередньо у слідчій практиці, особливо в сучасний період, коли випадки сексуального насильства фіксують на окупованих та звільнених від окупації територіях.

Відсутність відповідних методико-криміналістичних рекомендацій призводить до певних ускладнень у практичній діяльності. Слідчі та прокурори не мають узагальненої інформації щодо елементів криміналістичної характеристики сексуального насильства, типових слідчих ситуацій, які складаються на різних етапах досудового розслідування цього злочину, рекомендацій з організації розслідування в цілому, проведення окремих слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій, використання спеціальних знань. Відповідно трапляються випадки слідчих помилок, затягування строків розслідування, а можливо і уникнення винних від кримінальної відповідальності.

Сукупність зазначених вище факторів свідчать про актуальність, теоретичну та практичну значущість дослідження проблеми розслідування сексуального насильства.

Методика розслідування сексуального насильства в мовах війни являє собою складну систему узагальнених теоретичних положень та дієвих практичних рекомендацій, розроблені на основі всебічного аналізу наукових праць, законодавчих актів, узагальнення слідчої та судової практики. Йдеться про вирішення наступних завдань:

1. Розробка криміналістичної характеристики сексуального насильства, а саме визначення:

- переліку елементів, які утворюють криміналістичну характеристику цього злочину;
- типових ознак особи злочинця та особи потерпілого;
- типових способів вчинення сексуального насильства;
- типових слідів цього виду злочину.

2. Конкретизація обставин, які підлягають встановленню під час розслідування сексуального насильства, типових версій і тактичних завдань розслідування.

3. Розробка науково обґрунтованих рекомендацій з організації й тактики розслідування цього виду злочину в умовах війни в типових слідчих ситуаціях.

4. Формування пропозицій щодо тактичних особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій на стадії досудового розслідування сексуального насильства.

5. Встановлення специфіки використання спеціальних знань під час розслідування сексуального насильства.

Таким чином, науково обґрунтовані рекомендації можуть знайти своє успішне застосування в практиці слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України щодо розслідування сексуального насильства, в тому числі в прифронтових регіонах, на тимчасово окупованих та звільнених від окупації територіях України.